

Voor Barbie moordde redde Sally Noach levens

door Marjolijn in 't Hout

De Franse stad Lyon is de laatste tijd veel in het nieuws. Achthonderd journalisten hebben zich in het Paleis de Justice verschanst om het mammoetproces tegen de Duitse oorlogsmisdadiger Klaus Barbie te volgen. Ook de misdrijven die hij in Nederland heeft begaan zullen naar voren komen. Echter, voordat de chef van de Gestapo in 1942 in Lyon neerstreek, was

er een Nederlandse jood die tallozen naar veiliger oorden wist te brengen. Naarmate het Vichybewind de door de Duitsers afgekondigde razzia's in daden omzette werd het werk voor de Zutphense tapijthandelaar steeds moeilijker. Velen hebben echter hun leven aan Sally Noach te danken. In tegenstelling tot de Slager van Lyon was hij voor duizenden de Redder in Lyon.

Naar eigen schatting heeft Sally Noach gezekerend mensen te ontvrijden. Als onbezoldigd meelwerk in dienst van de Nederlandse consul in Lyon, Lambette, verbleef hij in de stad waar Klaus Barbie tussen 1942 en 1944 zo'n 12.000 mensen liet deporteren. Sally Noach moet echter na twee jaar, op 9 november 1943, de stad verlaten waar hij in de praktijk in verband met de komst van de razzia's, uitgevaardigd door de ex-Gestapo die thans terecht staat.

Toen Lambette overleed werd hij opgevolgd door de verzekeringsagent Maurice Jacquet. Deze kon zich echter geen consul meer noemen dan in 1941 het Nederlands consulaat zijn officiële status verloor. Het werd gedegradeerd tot Office Néerlandais.

Op zich zelf was dit vooral een spijkend bewijs van onderwerping van het Vichybewind aan het nazi bezettingsregime in Parijs. De Duitsers hadden Vichy heel gewoon bevelen om een eind te maken aan de erkenning van diplomatieke verdragen en verzoeken van bezette landen, aldus Sally Noach in zijn biografie, in 1971 gepubliceerd door journalist M.G. Harigton.

Sally Noach vond zich nog in Lyon toen Barbie er in mei 1942 werd gedeporteerd. De razzia's die hem besloten de stad te verlaten. Sally Noach zei laterover: "Midden oktober 1942 werd de toestand kritiek. Vichy-minister Laval beval verscherpte, uiterst strenge maatregelen tegen vreemdelingen wier herkomst niet duidelijk was en in het bijzonder tegen joden. Op het Nederlands Bureau in Lyon werd onder hoge druk gewerkt. Men verzuim werd in deze periode gewichtig op de proef gesteld, want ik had in september 1942 al vernomen dat mijzelf anders waren weggevoerd."

Toneelstuk over Barbie

De directeur van het Weerduitsche Schouwspelhaus, het grootste theater van Hamburg, zat binnen zeer korte tijd een toneelstuk over Barbie op de planken brengen. Het stuk zal zich afspelen over zijn leven na 1945 en is een spiegeling van de morele hypocrisie en het politiek opportunisme, aldus directeur Peter Zadek.

Zadek gelooft dat dit geval van politiek opportunisme er voor heeft gezorgd dat Barbie in te zetten was tegen de communisten zolang hij daarvoor nodig was. De theaterdirecteur heeft in het begin van het proces meegedogen en heeft verklaard getroffen te zijn door de afwezigheid van de schuld van de verdachte. Ik had het gevoel, zei Zadek, dat deze man geen enkele reden had te denken dat hij fout was geweest, daar hij als een geweldig persoon de laatste veertig jaar in het westen werd behandeld, aldus Zadek lacht.

Noach had door zijn werk op het consulaat een zijn handel in tapijten, het beroep dat hij voor en na de tweede wereldoorlog in Amsterdam en Den Haag uitoefende, een uitgebreide kring van relaties opgebouwd.

Tips

Begin augustus 1942 waarschuwde de hoofdcommissaris van politie te Lyon, Jacob, hem voor op komst zijnde razzia's op joden. Sally Noach nam veiligheidsmaatregelen en verzorgde zichzelf van Franse identiteitspapieren.

De hant restende tijd besteedde

kanen worden maar door zijn bezittingen overtoonde. In de anteniten. Simpele voor paspoorten en nog pieren kreeg hij van de Franse ambtenaren die anti-Duits waren maar die niet openlijk beelden. De documenten kocht hij met het geld dat hij verdiende met de verkoop van de tapijten of dat hij van schenkers kreeg. Op 13 mei 1940 begon het werk van Sally Noach tijdens de treint van het Brasserie Gare du Midi naar Parijs. Hij heeft talloze vluchtelingen die tijdens de maanden die vier dagen durfde om hulp verleggen zagen. De trein ging tenslotte niet naar het oriëntation Parijs, maar naar Castelnaudary, een plaatsje aan de voet van de Pyreneeën. Tijdens de talloze verdragen kreeg hij voor water, voedsel en medische hulp. Na in Castelnaudary te zijn aangekomen, werden groepen mensen in bussen naar het dorp St. Julien gebracht, tevens in het Pyreneeengebied. Daar werden hij en zijn vriend Armand aangesteld als kok van de vluchtelingen. Het leek hem raadzaam contact op te nemen met de Nederlandse consul in Toulouse. De burgemeester van St. Julien gaf hem een pasje met stempel en handtekening van de commandant van de gendarmerie en in het gezelschap van Armand reisde Noach naar Van Dobben, Nederlands consul-hon-

Klaus Barbie: geketend

was dat echter geen stap verder gekomen met de hulpverlening en hij besloot zich weer op zijn oude professe toe te leggen. In plaats van de handel in tapijten koos hij voor de

Sally Noach genierd

Sally Noach aan het helpen helpen van landgenoten. Hij hoorde van een razzia in Lyon. Elthonderd joden van allerlei nationaliteiten waren uit hun hotels gehaald en naar de Saint Jean gevangenis overgebracht. Voor de gevangenispoort trof Noach de Belgische consul-generaal Baron de Mural, pastoor Abbé Glasberg, een luit het katholieke overgegangene Poolse jood en enige Quakers. Allen zeiden dat nu maar naar binnen mocht.

De Zutphense tapijthandelaar gaf een schakel blufpoker weg en stapte naar de officieren en soldaten die voor de gevangenispoort op wacht stonden. Ze hielden hem staande en vroegen waar hij naartoe wilde. "Naar binnen," zei Sally Noach, waarop het antwoord "Verhuden," kwam. "Ik maakte een gehaar naar mijn binnenzak en riep. Wat? Werden hier de diplomatieke spelregels ook al niet meer gerespecteerd? En ik trok een zo verontwaardigd mogelijk gezicht. Zijn jullie al zo ver? Julie land is nog niet eens bezet. Misschien komt dat nog, maar vandaag zijn jullie nog baas in eigen huis," aldus Sally Noach in het boek Het moest gedaan worden. Vervolgens stapte hij met 118 personen de gevangenis uit.

Sally Noach had zo vaak gepakt

zait in Toulouse. Van Dobben kon hen echter niet helpen en de twee keerden naar het dorpje aan de voet van de Pyreneeën terug.

Sally Noach liet zich echter niet met het veld slaan. Hij keerde een tweede maal terug naar Toulouse om daarna via een Frans ambtenaar samen met Armand naar Parijs te komen. Daar meldde hij zich bij de Nederlandse ambtenaren, een verplichting die voor alle dienstplichtige Nederlanders gold. Vervolgens reisde hij weer naar Tou-

handel in zijden stoffen en legde de nodige contacten. Ondertussen werden de vluchtelingen in een rust, hennwallyn kasteel, Chateau de la Bourgette, ondergebracht.

Zijden stoffen

Land augustus 1941 was Noach zodanig ingelicht dat hij zijn aandacht vestigde op het Nederlands consulaat in Lyon. De consul was Lambette, een Fransman die de Nederlandse taal niet sprak. Noach

hunn werd als voed uit Polen gedeporteerd. Van september 1944 tot mei 1945 was hij kapo. De Duitse leiding van concentratiekampen wazen gevangenen aan, die tegen extra voedsel leiding kregen over andere gevangenen. Sommigen van de kapo's hebben zich zeer misdragen.

Het Amerikaanse ministerie van justitie verwijt Jacob Tannenbaum, dat hij bij zijn komst in 1950 in de Verenigde Staten niet heeft vermeld dat hij als kapo werkzaam was. In de Amerikaanse opvattingen heeft hij hand- en spandansien verleend aan het Duitse nazi-regime. De echtgenote, kinderen, ouders en zusters van Jacob Tannenbaum zijn door de nazi's omgebracht.

de zich bij hem en bood zijn diensten aan. Lambette overhandigde hem brieven van Nederlanders, die om bijstand vroegen. Ook in Lyon zette Noach zijn zaken in zijden stoffen voort, terwijl hij in december 1940 hernieuwde contacten legde met een grootbedelaar in Peizische tapijten.

Met het geld dat hij verdiende betaalde Sally Noach voedsel, onderdak, identiteitspapieren en paspoorten. Door zijn activiteiten voor het consulaat in Lyon leerde hij belangrijke relaties kennen, zoals kolonel Paul Marx, adjudant bij de Militaire Rechterbank in Lyon. Het was Paul Marx die Noach benoemde als Nederlandse tolk bij zijn rechtzaak. Veel vluchtelingen moesten bij de militaire rechterbank voor komen daar zij door hun vluchtelingenstatus in oorlogstoestand onder het militaire recht vielen.

Geld

Marx zorgde er veelal voor dat mensen veel en met verminderde straf werden berecht of vrijgelaten. Naarmate de tijd verstreek, kreeg Noach steeds meer jongeren die zijn hulp inriepen. Zij waren de Engelandvaarders.

Ook de kampcommandanten waren bereid de Nederlandse vluchtelingen naar het consulaat in Lyon te sturen. De kosten werden bij een fonds betaald, dat Sally Noach zelf had opgezet. "Ik vind dat Nederlanders die daarvoor in aanmerking kwamen, geholpen moesten worden en als het consulaat daar geen geld voor had, dan moesten anderen daarvoor zorgen. In dit geval beschouwde ik mij zelf als nummer één van de categorie anderen," aldus Sally Noach. Textielhandelaars, diamantiers en zijdenfabrikanten waren grote geldschieters. Kolonel Marx sprak zijn legervoorraden aan en bezorgde distributiebonnen. Verder zorgde de neppensoul, zoals Sally Noach zichzelf wel eens noemde, ook voor adressen waar voedsel viel te halen en waar nog zonder bonnen kon worden gegeven.

Op 31 augustus 1942 was Sally Noach 132 tot Nederlander gepro-moveerde arrestanten vanuit de Saint Jean gevangenis naar Lyon mee te nemen. Aan een gepro-moveerd infanterie maakte hij van de goede namen en Hollandse namen zoals Jansen, Pietersen, Ruys. Achter gerandheid vatte hij alle mogelijke godsdiensten in behalve Jood. De godsdiensten verachtte hij eventuele, zodat de Duitsers geen argwaan kregen. Meestal wisten de Duitsers niet eens wat de andere godsdiensten betekenden. "Ze kenden alleen het katholieke geloof," aldus Sally Noach. Onder de bevrijde gevangenen bevond zich een rabbijn die hem in gebroken Duits naar zijn naam vroeg. "U weet dat er in de Tora vermeld wordt van Noach. Deze naam betekent licht. Vandaag hebt u een groot aantal mensen licht gebracht en ik zie daarom opnieuw een bewijs van Gods genade," zei de rabbijn.

Sally Noach vond dat het konnen moest worden gedaan. Een lange in van huipacties wordt in het boek opgevoerd. Na zijn vlucht uit Frankrijk via Spanje naar de Portugese hoofdstad Lissabon naar Groot-Brittannië werd hij in Londen tot erclid van Oranjarahven benoemd, het door koningin Wilhelmina aan de Engelandvaarders geschonken te huis. Ruim 25 jaar later, op zijn zeventigste verjaardag kreeg hij van koningin Juliana het Erekrus in de Huisorde van Oranje toegekend. De Engelandvaarders hadden daarop aangedrongen, maar het ministerie van buitenlandse zaken had hen lange tijd laten wachten. Aanleiding was het rapport dat Sally Noach na aankomst in Londen had samengesteld. Daarin beschreef hij de tegenwerking van Nederlandse diplomaten tijdens zijn verblijf in Lyon. Het rapport had hij vervolgens overhandigd aan koningin Wilhelmina tot woede van de toenmalige minister van buitenlandse zaken Van Kleffens. Uiteindelijk werd Sally Noach toch onderscheiden voor de dingen die gedaan moesten worden

Kapo onder verdenking

Het Amerikaanse ministerie van justitie zal de Amerikaanse nationaliteit aan Jacob Tannenbaum ontnemen. Hij werd in 1955 tot Amerikaan genaturaliseerd.

Tannenbaum (75), inwoner van Brooklyn, New York, wordt ervan verdacht als kapo te zijn opgetreden in het concentratiekamp in Goeth, thans Oost-Duitsland. In Gierlich werden gedeporteerde joden als slavenarbeiders gebruikt voor de industrieën in de omgeving. Tannen-